

tantadruj

priloga primorskih gledališč

primorske novice

“Nič ne da človeku kril
bolj kakor oblast in moč.”

Jera Ivanc, Ptičja farma

SSG Trst in Gledališče Koper,
sezona 2021/22

Premiera predstave Ptičja farma

Kdo leta, kdo pade?

S 1. aprilom bo Slovensko stalno gledališče uprizorilo novo koprodukcijo, ki je nastala v sodelovanju z Gledališčem Koper. Združene moči primorskih ustvarjalcev, ki jih je usmeril režiser Jaka Ivanc, bodo tokrat ponudile občinstvu travestijo po Aristofanovih Ptičih, ki jo je napisala dramatičarka in prevajalka antične dramatike Jera Ivanc. Ptičja farma je zgodba o ustanovitvi Federativne Prijateljske Države Sester Ptice nekje nad oblaki, z ambicijo, da bi uveljavila nov in pravičnejši svetovni red.

ROSSANA PALIAGA

Vsebinsko ažurirane različice te parodije utopije, ki je tudi kritika - ne samo atenskega - imperializma, nam je v pogovoru predstavila avtorica **Jera Ivanc**. Iztočnice za pogovor so citati iz njenega besedila.

“Uprizarjamo antiko. To se sliši strašno fino in prinaša ekstra točke.”

“Verjetno je največji odmik od izvirnika sprožila odločitev, da bom na poti do popolne oblasti sledila junakinji namesto junaku. V zasedbi je bilo namreč pet igralk, pri Aristofanu, kjer so vse vloge igrali moški, pa epizodno nastopila, če se ne motim, samo dva ženska lika, Prokna in boginja Irida. Spolna uravnoteženost je bila torej nujna, hkrati pa je odprla nove možnosti preigravanja različnih vlog, ki jih v patriarhatu prevzemamo. To je prineslo nove situacije, teme, motive. Če poenostavim, se v vsej literaturi moški liki ukvarjajo s človeškimi dilemami, ženski pa z ženskimi. V moji komediji se ženska ukvarja z moškimi. Pa nimam v mislih samo umetnega falusa, ki si ga natakne za pogajanja z Zevsom, Jahvejem in Alahom, ampak celoten koncept moči in razmerij moči. Tukaj pomislim na cinizem, da spolne enakopravnosti ne bo, dokler ne bodo položajev, ki jih zasedajo pokvarjeni, ošabni in oblastni moški, zasedale enako pokvarjene, ošabne in oblastne ženske. Pistetajra je tak lik, vendar ji, naj se še tako trudi, da bi v patriarhalni hierarhiji zamenjala vrhovnega patra, očeta, ne uspe. Čeprav igra po vseh pravilih 'moške' igre in moške v vsem posnema, se zaleti v stekleni strop.”

“Nič ne da človeku kril bolj kakor oblast in moč!”

“Preteklost in sedanost sta polni možakarjev, ki brez moči in oblasti ne znajo leteti. Kdo je najglasnejši,

kdo maha z orožjem, kdo odloča, kdo zahteva, kdo je slišan, kdo uveljavlja argument moči? Ženske ali moški? Če slediš stereotipno moškimi principom človeka, njegovi plenilski, kolonizatorski, tekmovalni naravi, temu sebičnemu genu, potem je vseeno, ali si moški ali ženska. Tvoja dejanja so enako škodljiva. Kot alternativa se v igri ponuja 'ženski' princip, ki ga predstavljajo ptičje ministrice za šolstvo, za socialo in za delo, človeške humanistke, učiteljica, zdravnica in pesnica - mislim, da jih je Jaka postavil kot tri dobre vile, kar se mi zdi imenitno -, ter olimpske boginje; potem, ko se končno nehajo prepirati, katera je najlepša. Grška antika je polna poučnih zgodb, v katerih je človeški hybris, napuh, kaznovan. Kdor se dvigne nad naravni red, torej bogove, bo kaznovan. Če boš napadel Olimp, te bomo presekali na pol. Če boš letel previsoko, boš padel. Vse drži, le Olimp in naravni red je treba danes na novo osmisliti.”

“Državo iščem! Državo po svoji meri.”

“Pistetajro in njenega pomočnika Terreja vodijo pri ustanavljanju države izključno lastni interesi. Tu ni nobenih dobrih namenov, nobene pozitivne utopije. Pistetajra izrablja stisko ptice, ki trpijo zaradi človeka, poišče izvornega krivca, tistega na vrhu hierarhije, ki bi ga sklatila le zato, da bi ga zamenjala. Ustanovimo državo med ljudmi in bogovi, na mejah države pa zgradimo zid. Tu sem v celoti sledila Aristofanu. Ta domislica zidu, ki naj ljudem vzame smisel, ker preprečuje božje obiske na zemlji, bogove pa telesno izstrada, ker jih človeške daritve ne dosežejo več, se mi zdi genialna. Ko bodo bogovi izstradani, bo čas za pogajanja in prevzem oblasti. 'Lakota nepremagljiva preti odpreti grada trdna vrata.' Zoprno je le to, ker je gradnja zidu, ki naj bi uradno pticam prinesel svobodo,

FOTO: IVAN JAKAC

Nominiranka za Grumovo nagrado Jera Ivanc je na osnovi poglobljenega poznanja klasične književnosti napisala besedilo, ki prikazuje antiko v zelo aktualni luči.

neuradno pa Pistetajri vrhovno oblast, ptice vedno bolj zaslužniju. FPDSP, Federativna prijateljska država sester ptice, se z optimizacijo proizvodnje - zidu, delovne sile in hrane za elito -, ki jo za Pistetajro zasnujejo in vzdržujejo človeški oportunisti (davčni svetovalec, advokat in duhovnik) ter njeni ptičji vojaki, hitro prelevi v diktaturo.

Država po meri enega človeka je prej distopija kot utopija. Je pa res, da

čeprav še nisem našla primerne religije -, pa se kljub temu zabavam ob razgaljanju takih in drugačnih človeških hib. Spolne vloge in cerkvene hierarhije so krasen poligon za raziskavo razmerij moči.

Vse antropomorfnе religije so namreč izrazito hierarhične in patriarhalne. Kdaj so se pojavile? Ko je človek prešel na poljedelstvo in živinorejo, ko je nehal z naravo sobivati in jo začel izkoriščati. Za to je po-

“Če slediš stereotipno moškimi principom človeka, njegovi plenilski, kolonizatorski, tekmovalni naravi, temu sebičnemu genu, potem je vseeno, ali si moški ali ženska. Tvoja dejanja so enako škodljiva.”

JERA IVANC
dramatičarka

v individualizirani in potrošniško usmerjeni družbi najbrž kar mrgoli tovrstnih idealnih ureditev, kjer sta moj užitek in moje udobje nad vsem. Taka usmeritev je za vzdržan svet smrtonosna. Zame je edina prava utopija tista, o kateri pojejo ptice, ljudje in boginje, ko kot deae ex machinae vdrejo na žurko, ki se je razvila iz pogajanj o delitvi moči in oblasti, ter fante in Pistetajro pomečejo v Tartar. Ni naključje, da ob tem pojejo o osmem marcu in boginji zmage Nike.”

“Nov svetovni red? Ptičekracija?”

“Ne vem, če so na koncu res vsi enaki - v Tartarju končajo izkoriščevalci in izkoriščevalke, ki “med kupčkanjem za privilegije niso opazili, da prihaja novi red, da bitja, kar jih je, so združila moči v upor za boljši svet.

S ponosom rečem, da sem feministka, in imam se za globoko verno -

treboval izgovor, sistem, ki je večji od njega, in ustvaril je boga po svoji podobi, na primer prešuštnega Zeusa ali maščevalnega Jahveja. Citat, ki ga navaja Pistetajra iz Stare zaveze o božjem stvarjenju človeka je precej zgovoren: bog je ustvaril žensko in moškega ter jima naročil, naj se množita in plodita, si podvržeta zemljo in zagospodujeta vsem živim bitjem. In to se je zgodilo. Še vedno to počnemo, še vedno smo ošabno prepričani, da imamo posebno pravico, da v imenu udobja ali napredka ali preživetja izkoriščamo vse in vsakogar. Od kod? Je to res od boga dana pravica, res to še kdo verjame?! Človek si koplje grob z lastnimi zobmi, je govoril moj oče, in imel je prav. Ampak to še ne pomeni, da do bridkega konca žremo naprej. Lahko poskusimo drugače. Ne bi bilo neumno, če bi se malo ozrli po lokalnih staroverstvih, veliko bi se lahko naučili o spoštovanju življenja in smrti. •

Pod budnim očesom režiserja Jake Ivanca

Ptice Ptičje farme

V Ptičji farmi, ki jo režira **Jaka Ivanc**, igrajo **Nikla Petruška Panizon**, **Igor Štamulak**, **Tina Gunzek**, **Mojca Partljič**, **Franko Korošec**, **Primož Forte**, **Luka Cimprič** in **Živa Selan**. Kostumograf je **Andrej Vrhovnik**, izvirno glasbo je napisal **Davor Herceg**, koreograf pa je **Miha Krušič**.

Od Dramatičnega društva do Slovenskega stalnega gledališča

Pred 120 leti v Trstu ...

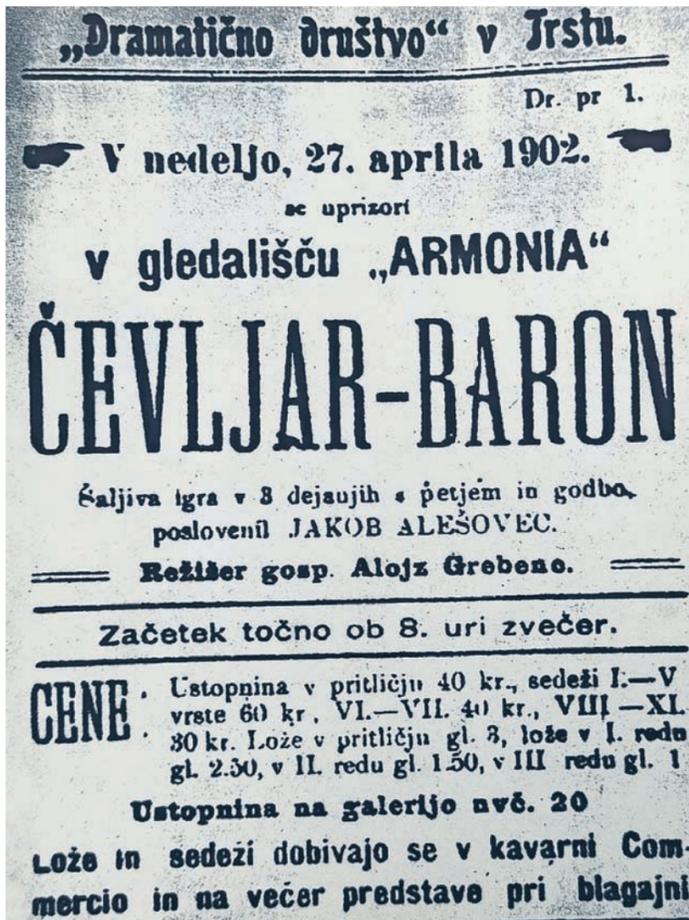
Minilo je 120 let od začetka poklicnega snovanja gledališke dejavnosti v slovenskem jeziku v Trstu, čeprav se je delovanje amaterskih skupin začelo več desetletij pred tem. 8. marca 1902 so tržaški Slovenci ustanovili Dramatično društvo in so tako postavili osnove za delovanje dramatične in glasbene šole ter stalnega slovenskega gledališča.

Zaradi pomanjkanja primerne gledališke dvorane je društvo vložilo veliko truda v izgradnjo Narodnega doma, kjer je domovalo od leta 1904. Od prve, Hahnove spevoigre, 27. aprila leta 1902, do zadnje predstave v Narodnem domu, 29. aprila leta 1920, je uprizorilo 245 dramskih del iz široko zasnovanega repertoarja svetovne dramatike in slovenske dramske literature ter 19 operetnih in glasbeno-gledaliških predstav.

Po vznesenem odprtju zahteven začetek

“V soboto zvečer se je vršil v prostorih Slovanske čitalnice ustanovni občni zbor Dramatičnega društva ob jako lepem številu udeležencev obojega spola. Zborovanje je otvoril predsednik ustanovnega odbora, gospod Jaka Štoka, /.../ Sedaj pa, ko se vendar bliža čas, da se nam v bodočem Narodnem domu otvori hram prosvete, kjer se bo svobodno razvijala slovenska dramatika, smemo računati z gotovostjo, da bo delovanje Dramatičnega društva uspešno in koristno.” (Edinost, 10. marec 1902)

V odboru so bili samo moški in razen predsednika, tajnika in blagajnika, so bili vsi tudi igralci, medtem ko so ženske omenjene samo kot igralke, čeprav je na njih slonel dober del organizacijskih odgovornosti. Začetek ni bil enostaven. Stroški za najem dvoran so bili visoki, podpornikov in dobrotnikov premalo. Vaje so potekale v Slovanski čitalnici in v Sokolski dvorani. Treba je bilo uskladiti rast različnih gledaliških dejavnikov in od lokalne okolice barvitosti prerasti na meščansko raven. Slovenska gledališka ponudba naj bi se merila z

Plakat spevoigre Čevljar baron, prve uprizoritve Dramatičnega društva v Trstu, prinaša zanimive informacije o obisku gledališke predstave na začetku prejšnjega stoletja.

gostujočimi italijanskimi in nemškimi skupinami, toda manjkala je “krepka materialna podlaga”, kot so takrat pravili finančnemu prilivu, in seveda razpoložljivost ene od prestižnih mestnih dvoran.

Med pripravami na slovesno predstavitev ansambla Dramatičnega

društva so se v aprilu odločili za opereto Čevljar baron. Radoživi komad je bil že znan, zato so lahko zanesljivo računali na številno publiko, morda je na izbiro vplival tudi najem dvorane gledališča Armonia, ki je imela imenitno opremljen oder za operne predstave. [...] V predstavo

so vložili neprimerno več sredstev kot običajno. Kar sta namreč dotlej na obrobju s svojimi amaterji dosegla Josip Negode in Jaka Štoka, je bilo začetništvo, novi ansambel je moral delovati disciplinirano resno. V ta namen so v telovadnici Sokola organizirali dva igralska tečaja, začetniškega in nadaljevalnega. Posebna skrb je bila namenjena govoru: udeleženci so vadili in se ob enem pripravljali za produkcijo.

Skromna oprema, a veliko zanosa in vztrajnosti

Čeprav so moški imeli v javnosti glavno besedo, je Karla Ponikvarjeva delovala kot nenadomestljivi del gledališkega kolesja. Po potrebi je bila dramaturginja, lektorica, kostumografinja in vodilna igralka. Nanjo se je vsakdo lahko obrnil za pomoč. [...]

Mestna igralska skupina se je morala zadovoljiti z nastopi v novih narodnih domovih v Barkovljah in pri Sv. Ivanu. Ti dve dvorani in odra sta bila sicer primerna za gledališko produkcijo tržaškega Dramatičnega društva, njuna oprema pa je bila v primerjavi z mestnimi odri zelo skromna. Zaradi občinske podpore so namreč mestne dvorane razpolagale z ustrezno razsvetljavo, s stranskimi zavesami in osnovnimi kulisami, ki si jih je najemniška skupina izposodila. V okoliških dvorana je bilo treba vse prinesiti s seboj in prositi za najnujnejšo opremo pri najbližjih podpornikih gledališča. •

(iz knjige Bogomila Kravos, Slovensko gledališče v Trstu: od prvih nastopov do današnjih dni: 1848-2018. Ljubljana: Slovenska matica, Slovenski gledališki inštitut, 2019)

SSG s produkcijami na poti

Od Karasa ... do Gregorčiča

Igralci SSG so v zadnjih mesecih pogosto na poti, saj hišne uprizoritve uspešno gostujejo v slovenskih gledališčih. Med njimi ima komedija Čudovita Jureta Karasa posebno mesto - je namreč produkcija, ki je v letošnji sezoni najpogosteje obiskala zunanje odre.

Goldonijeva Krčmarica Mirandolina je v tem mesecu gostovala v okviru abonmaja Gledališča Koper, otroška glasbena predstava Na dvorišču Lojzeta Krajncana pa zabava otroke primorskih gledališč (protagonista Romana Krajncana in Danijel Malalan sta v prejšnjih dneh posnela vse songe te glasbene predstave).

Ob svetovnem dnevu gledališča, ki ga obeležujemo 27. marca, bo Slovensko stalno gledališče odprlo 52. Teden slovenske drame z izredno ponovitvijo koprodukcije s Prešernovim gledališčem Kranj Meja sneženja. Besedilo Marka Sosiča v režiji Gorana Vojnoviča bo ob slovesnem odprtju in podelitvi nagrad ZDUS spomin na tržaškega pisatelja, dramatika in režiserja, nekdanjega selektorja Tedna.

Gledališče bo dejavno izven sedeža tudi 12. aprila, ko bo na sporedu novo srečanje cikla Ars teatralis, ki nastaja v organizaciji programa Ars Radia Slovenija. Tokrat bodo štiri igralci, člani ansambla SSG Trst in SNG Nova Gorica, nastopili v goriškem Trgovskem domu. Večer bo namreč posvečen goriškemu slavčku Simonu Gregorčiču. Izbor in scenarij pripravlja mag. Ma-

Romana Krajncan in Danijel Malalan sta v glasbenem studiu posnela songe otroške glasbene predstave Na dvorišču, ki sta jih napisala Lojze Krajncan in Feri Lainšček.

tej Venier, režiser literarnega večera in radijskega prenosa bo Alen Jelen.

Pred začetkom prireditve, v kateri se bo poezija prepletala z glasbo, se bodo protagonisti poklonili velike-

mu pesniku s šopkom cvetja, ki ga bodo položili na spomenik v Ljudskem vrtu na Verdijevem korzu. •

Pogovor s Tijano Grumić pred prvo slovensko premiero njenega besedila *Najbolj osamljen kit na svetu*

“Umetnosti ni treba nič drugega, kot da obstaja”

Tijana Grumić (1993) je srbska dramaturginja in dramatičarka. Že med študijem je sodelovala z različnimi srbskimi gledališči ter na gledaliških festivalih doma in v tujini. Doslej je napisala več kot 20 izvirnih dramskih besedil in dramaturgij, ki so bili uprizorjeni v različnih srbskih gledališčih. V SNG Nova Gorica bo njeno besedilo *Najusamljeniji kit na svetu* zaživelo z naslovom 52 hertzov.

ANJA PIŠOT
lektorica uprizoritve 52 hertzov

• **Že na gimnaziji ste napisali prvi dramski tekst, ki ga je dramski oddelek tudi uprizoril. Je bil to tisti prelomni trenutek, ko ste se odločili, da bosta gledališče in literatura vaša življenjska spremljevalca ali ste to vedeli že prej?**

“Preden sem postala članica dramskega oddelka na gimnaziji, me pisanje in gledališče sploh nista zanimala. Še več, prva stvar, ki sem jo kdaj koli napisala, je bilo dramsko besedilo za šolsko predstavo. Zgodilo se je tako rekoč iz 'nuje'. Ker se dolgo nismo mogli odločiti, kakšno predstavo bomo pripravili v tistem šolskem letu, sem se ponudila, da kar jaz napišem besedilo, saj sem mislila, da to ni preveč težko. Seveda se je izkazalo, da pisanje drame sploh ni tako preprosto, kot sem si predstavljala, po drugi strani pa je bil zame ta proces zelo vznemirljiv, zato sem se odločila, da se ob tem poskušam čim bolj zabavati. Tako sta pisanje in gledališče prišla v moje življenje povsem spontano in sčasoma postala moja najpomembnejša dejavnost.”

• **Kaj vam je v gledališču najbližje? Kaj najraje gledate?**

“Rada gledam predstave, ki se me čustveno dotaknejo ne glede na temo, slog ali žanr. Lahko je klasika, lahko je nekaj modernega, eksperimentalnega, povsem novega. Všeč mi je, ko vidim predstavo, zaradi katere si tudi jaz želim narediti nekaj dobrega. Ko je ustvarjalcem do nečesa mar, se to v gledališču vedno vidi in čuti - in takšno gledališče me zanima.”

• **Sodite v mlajšo generacijo srbske dramatike, tako imenovano novo generacijo. Napisali ste že enajst avtorskih tekstov in več kot deset dramaturgij. Vsa vaša avtorska dela so različna srbska gledališča tudi uprizorila. Takšnega uspeha danes ne požanje prav veliko mladih dramatičark in dramatikov ...**

“Ko sem začela s študijem dramaturgije, se je zdelo, kot da ni veliko možnosti, da se bom po fakulteti dejansko ukvarjala s pisanjem dramatike in od tega živela. Razmere v srbskih gledališčih so bile takšne, da so večinoma uprizarjali igre že uveljavljenih domačih pisateljev, domačih in tujih klasikov, sodobnih dramskih besedil pa ne prav pogosto. Ampak, kot da se je ta klima v nekem trenutku spremenila ... In tako se je zgodilo, da so še moji teksti prišli na odre srbskih gledališč. K temu sta največ pripomogla dva srbska natečaja za izvirna dramska besedila: natečaj Sterijinega pozorja in regijski natečaj sklada Heartefact, na katerih so se nekatera moja besedila uvrstila v ožji izbor. Mislim, da so uspehi na teh tekmovanjih vplivali na prepoznavnost mojih besedil in mene kot dramatičarke. Toda dejstvo, da imam za seboj že enajst avtorskih besedil, stara pa sem šele 28 let, veliko pove o zahtevah 'trga', torej o imperativu hiperprodukcije, ki se mladim avtorjem vsiljuje kot nuja in edina možnost preživetja na kulturni sceni. Tudi ko neko novo besedilo doživi krstno izvedbo, se le redko zgodi, da ga kasneje ponovno uprizorijo. Poleg tega prekarnost, v katerem se znaj-

FOTO: OSEBNI ARHIV

dejo mladi gledališki avtorji, tudi dramatičarke, ohranja vzorec nenehne produkcije novega materiala, namesto da bi to negotovost odpravljali. Vsekakor sem vesela, da moja besedila prepoznajo tako institucije kot režiserji in konec koncev tudi občinstvo, ki je močno prispevalo k temu, da je moje delo opaženo, a menim, da to na žalost ni pravilo, ampak zgolj izjema in splet okoliščin. Želim si, da bi v Srbiji začeli razmišljati o nekaterih sistemskih spremembah, ki bi pripomogle h krepitvi sodobne dramatike, se pravi mladih dramatičark in dramatikov.”

“Všeč mi je, ko vidim predstavo, zaradi katere si tudi jaz želim narediti nekaj dobrega. Ko je ustvarjalcem do nečesa mar, se to v gledališču vedno vidi in čuti - in takšno gledališče me zanima.”

TIJANA GRUMIĆ
dramatičarka

• **V poklicno gledališče ste vstopili že med študijem in v njem hitro pustili svoj pečat. Kako ste se kot zelo mlada dramaturginja in dramatičarka znašli v tem svetu?**

“Čeprav verjamem, da je izobrazba študentov dramaturgije na Fakulteti dramskih umetnosti (FDU) v Beogradu zelo dobra, menim, da se marsičesa lahko naučiš le s praktičnimi izkušnjami v samem gledališču. V tem smislu sem imela srečo, da sem že v času študija začela delati na projektih v poklicnih gledališčih kot dramaturginja in kot dramatičarka. Moja prva izkušnja s poklicnim gledališčem je bila z mladinskim gledališčem DADOV v Beogradu. DADOV je bil priložnost za številne študente FDU, da prvič naredijo pro-

jekte, ki niso povezani s fakultetnimi obveznostmi. Čeprav smo bili zelo mladi, so nas v gledališču obravnavali kot profesionalce, kar je vplivalo na to, da smo svojo nalogo vzeli resno in jo opravili profesionalno. Toda biti mlada in hkrati biti ženska, prinaša svoje izzive v vsaki službi, tudi v gledališču. Rekla bi, da je največji izziv za mlade, ki šele vstopajo v ta posel, to, da sploh dobijo priložnost in so za svoje delo pošteno plačani. Mladi so pogosto pod pritiskom in sprejemajo zaskrbljujoče delovne pogoje, samo da lahko delajo in da je njihovo delo opaženo. Do-

daten pritisk ustvarja občutek, da ni prostora za napake. Jaz sem v poklicnem gledališču aktivna že kar nekaj let in se še zmeraj srečujem s številnimi ovirami, s katerimi sem se spopadala, ko sem šele začela delati v gledališču, zato verjamem, da začetnikom tudi danes vsekakor ni lahko.”

• **Ste prejemnica številnih literarnih in gledaliških nagrad, prvo ste prejeli že med študijem. Kaj vam pomenijo nagrade?**

“Nagrade so zagotovo spodbuda za nadaljnje delo in tudi potrditev, da je to, kar delam, dragoceno. Nagrada je na nek način tudi odgovornost, da še naprej delam kakovostno in upravičim zaupanje. Poleg tega, da te kot avtorico ali avtorja umestijo na kul-

turno sceno, prinašajo nagrade tvojemu delu vidnost in s tem potencialno priložnost, da ga prepoznajo tudi druge institucije. Ko sem recimo prejela nagrado Borislav Mihajlović Mihiz za dramsko ustvarjanje, je to pomenilo tudi natis knjige dramskih tekstov, kar je za mladega dramatika izjemno pomembno. Lepo je, ko te nekdo vpraša, kje lahko prebere tvoje drame, ti pa ga lahko usmeriš k svoji knjigi. Navsezadnje, številne nagrade poleg vidnosti in prepoznavnosti prinašajo s seboj tudi denarni del, ki ni nič manj pomemben od ostalih vidikov, saj zagotavlja, da se lahko nekaj časa posvetim izključno pisanju in se ne obremenjujem z različnimi priložnostnimi deli.”

• **Tako za *Najbolj osamljenega kita na svetu* kot tudi za ostale vaše tekste je značilen poetični realizem. Vam je ta žanr na splošno blizu ali se tekst pač zgodi v določenem slogu?**

“Slog je prišel bolj sam od sebe in ne zato, ker bi ga poskušala doseči ob upoštevanju nekakšnih modelov. Ob študiju dramatike in njenega razvoja skozi zgodovino je zagotovo bilo nekaj avtorjev ali poetik, ki so mi bile bolj všeč kot druge. Poleg tega je bilo na naši fakulteti dobro, da smo vsako leto zamenjali profesorje glavnih predmetov. Tako sem poskušala eksperimentirati z žanri in slogi, da bi našla tisto, kar me zanima in kar me navdušuje - in izkazalo se je, da je to poetični ali celo magični realizem. Čeprav morda pri pisanju izhajam iz resničnega in znanega sveta, si tega, o čemer pišem, nikoli ne poskušam vnaprej predstavljati na odru, ampak vedno vidim neki svet, ki je podoben temu, v katerem živimo, a je še vedno malo odmaknjen. Zato so tudi moji junaki, njihov jezik in njihov svet vedno malo 'odmaknjeni!”

• **O čem najraje pišete? Od kod črpate snov?**

“Navdih črпам iz različnih virov - od spominov na otroštvo in osebnih izkušenj, zgodb, ki jih slišim, do vsega, kar vidim pred seboj in kar se mi zdi, da je treba spremeniti ali o tem vsaj naglas spregovoriti. Največ pišem o stvareh, ki me obkrožajo in name neposredno vplivajo na osebni ali čustveni ravnji. V nekaterih prejšnjih fazah ustvarjanja so to bile večinoma teme, povezane z (dis)funkcionalnimi družinskimi odnosi, dozorevanjem in odrasčanjem, v zadnjem času pa so se te teme začele prepletati s širšimi družbenimi vprašanji. Tudi ko pišem o družbenopolitičnih temah, te še vedno ostajajo v kontekstu neke intimne zgodbe. Vprašanje smrti ter različnih oblik izgub in ločitev je v mojem delu stalno prisotno, verjetno zato, ker se tudi sama skušam navaditi na njihovo neizogibnost.”

• **Na prvi pogled naslov *Najbolj osamljen kit na svetu* deluje, kot da gre za otroško predstavo, vendar tekst govori o resnih temah. Zakaj ste se odločili za takšen naslov?**

“Navdih za tekst sem dobila v novici o resničnem kitu. Ostali kiti iste vrste njegove glasovne frekvence ne prepoznajo in zato je osamljen. Živi z drugimi kiti, hkrati pa je od njih

ločen, saj z njimi ne more komunicirati. Res se mi je zdel najbolj osamljena stvar, kar jih obstaja, zato je iz tega izhajal naslov *Najusamljenejši kit na svetu* (Najbolj osamljen kit na svetu). Čeprav ta naslov lahko deluje tudi kot naslov slikanice ali igre za otroke, sem z njim želela ohraniti kontrast med otročjostjo in resnostjo, ki jo prinaša vsebina igre. Mislim, da v konfliktu takih skrajnosti pride do jasnejšega preizpraševanja velikih tem in težkih čustev, nato pa do lažje katarze.”

• **Morje je v vaših delih zelo pomemben motiv, ki se stalno pojavlja tudi v Kitu. Kaj vam pomeni?**

“Zdi se mi, da je morje hrepenenje v najširšem pomenu besede. Hrepenenje po svobodi, sreči, toplini, ljubezni. V veliko mojih tekstih je tam kot končni cilj potovanja - resničnega ali notranjega, metaforičnega. Morje je prostor svobode.”

• **Pomembna pa je tudi družina. Tokrat nekje med nebom in morjem ...**

“Ko sem se vpisala na doktorski študij, je bila ena prvih izpitnih nalog napisati esej o svojem umetniškem delu. Sprva se mi je zdelo, da ta naloga nima dosti smisla, potem pa sem ugotovila, kako pomembna je. Šele ko sem se distancirala od svojega dela in se postavila v perspektivo opazovalca, ki delo analizira s teoretičnega vidika, sem ugotovila, koliko vzorcev in motivov se ponavlja v vseh mojih besedilih, česar se do takrat kot avtorica nisem zavedala. Vendar to ni nenavadno, sploh če gledamo v kontekstu zgodovine dramatik, kjer vidimo, kako se dramatik vse od antike do danes ukvarjajo z različnimi zgodbami in tematikami ter jih zelo pogosto umestijo v določene družinske okvire. Enako so v mojih delih najpogostejši temelj družina in družinski odnosi. Tudi če osnovni tematski okvir nima nobene zveze z družinsko zgodbo, je slednja skoraj vedno izhodišče, skozi katerega se lomijo drugi motivi in teme, ki so širši od te družine. Mislim, da to v veliki meri izhaja iz patriarhalne zapuščine, ki jo nosimo s seboj in jo skušamo dekonstruirati, posledično pa tudi iz (intimne) potrebe po ponovnem preizpraševanju mnogih konceptov, ki so nam na tak ali drugačen način vsiljeni. Zato se v svojih besedilih pogosto sprašujem, kaj je danes družina, kako je videti in kdo vse jo lahko sestavlja.”

• **Tekst *Najbolj osamljen kit na svetu* je nastal po naročilu Srbskega narodnega gledališča v Novem Sadu. Se pisanje po naročilu močno razlikuje od prostega ustvarjanja?**

“Srbsko narodno gledališče v Novem Sadu je po uprizoritvi mojega

Igralca Žiga Udir in Ivana Percan Kodarin, dramaturg Jaka Smerkolj Simoneti in režiserka Mojca Madon na vaji za uprizoritev 52 hertzov

besedila *Močni rendžeri ne plaču* (slov. prev. Močni rangerji ne jočejo) naročilo nov tekst. Vendar so mi namesto tematskih okvirov in formalnih omejitev dali svobodo, da pišem, o čemer hočem in kakor hočem. Ta redka svoboda je neverjetno dragocena, hkrati pa strašljiva. Imeti pred seboj samo bel papir, ponuja veliko možnosti, tem, izbire.

ki je, vsaj zame, vedno vznemirljivo.”

• **Zasledila sem, da ste tudi “ambasadorka jokanja”. Lahko kaj več poveste o tem zanimivem poslanstvu?**

“Večji del odraščanja sem se vzdržala joka in izkazovanja čustev. Poleg tega okolje, v katerem sem

“Zdi se mi, da je morje hrepenenje v najširšem pomenu besede. Hrepenenje po svobodi, sreči, toplini, ljubezni. V veliko mojih tekstih je tam kot končni cilj potovanja - resničnega ali notranjega, metaforičnega. Morje je prostor svobode.”

V morju vsega tega je bilo zelo težko izbrati, s čim se bo ta tekst ukvarjal. Zato se mi zdi, da to ni bilo tipično pisanje po naročilu, saj sem imela pravzaprav veliko svobode. Edina omejitev je bil rok. Na srečo! Ker čega ne bi bilo, kdo ve, kdaj bi končala. Na neki način mi je vseh situacija, ko so dani okviri, znotraj katerih se moram znajti in ustvarjati. Takrat se mi pisanje zdi kot reševanje uganke,

odraščala, ni podpiralo pogovorov o občutkih, še manj pa joka in drugih tako 'ekstremnih' oblik izražanja čustev. Ko pa sem pri 14 letih resno zbolela, je bilo obdobje okrevanja tudi obdobje, v katerem sem spoznala, da ne morem več zadrževati ničesar, niti joka ne. In tako sem začela jokati zaradi vsega - žalosti in jeze in lepote, pa tudi jokati povsod doma, v gledališču, na ulici, na av-

tobusu ... Na svetu je toliko lepih in ganljivih stvari in včasih je v redu, da se zaradi njih zjokamo. Ponavadi jokam, ko se udeležim kakšnih solidarnostnih dejanj, najbolj nenavadna epizoda joka pa je bila, ko sem nekega poletnega dne čakala na avtobus in pred seboj zagledala kletko, polno lubenic. Stala sem tam, gledala te lubenice in jokala, ker sem pomislila, kako so lepe, potem pa sem začela jokati še bolj, ker so še lepše, ko so prerezane na pol. V redu je, da jočeš, ko se ti joče, in mislim, da moramo to kot družba normalizirati.”

• **Nam mogoče lahko razkrijete, ali pripravljate kakšen nov projekt, nov tekst?**

“Leto se je začelo s polno paro in kaže, da bo tak tempo trajal vse do poletja. Pred kratkim sem napisala nov tekst za predstavo, ki nastaja v Bitef teatru v Beogradu, in bo premiero doživela predvidoma sredi aprila. Posebnost tega projekta je, da bo lutkovna predstava, v kateri bodo lutke zavrženi robotski gospodinjski aparati. Predstava se ukvarja s temo okoljskih katastrof in sveta brez ljudi, zato je bilo pisanje zame vzne-

mirljivo, vaje in opazovanje, kako se vse razvija, pa je še vznemirljivejša. Poleg tega sodelujem pri projektu, v katerem pet pisateljev iz Hrvaške, Bosne in Hercegovine ter Srbije pišemo kratke tekste o Milevi Mariji Einstein, premiera omnibusa naj bi zaključila letošnje Sterijino pozorje. Kmalu se bom začela ukvarjati tudi z več uprizoritvami, pri katerih bom sodelovala kot dramaturginja: pri otroški predstavi v Malem gledališču Duško Radović ter pri predstavah v Narodnem gledališču v Beogradu in Beograjskem dramskem gledališču. Ko bo vsega tega konec, upam, da bom poleti končno uspela dokončati drugi del *Pig trilogije*, ki jo razvijam že nekaj časa.”

• **Mogoče še kakšna beseda za vse mlade gledališke ustvarjalce ...**

“Čutim pritisk, da moram za konec povedati še kaj zelo modrega, vendar bi samo rada spomnila vse tiste, ki ustvarjajo gledališče, naj verjamejo vase in v svoje notranje občutke. Včasih se vam bo zazdelo, da je treba nekaj narediti tako, drugače, a edina resnica je, da umetnosti ni treba nič drugega, kot da obstaja.” •

ŠTORIJE IZ GLEDALIŠČA

Original Bidermajer

• **MOJCA MADON** režiserka predstave 52 hertzov, ki bo premierno uprizorjena aprila na malem odru SNG Nova Gorica

Dругi letnik AGRFT, *Plešata pevka*. Anekdote sem se spomnila, ker si tudi zakonska para v omenjenem besedilu pripovedujeta anekdote. Za lažje razumevanje moram najprej opisati konceptualne okoliščine

predstave. Zakonska para promovirata popolnost svojega zakona. Scenografija v obliki izložbe - ogledala, okvirji, umetno cvetje in velik trosed, poln majhnih okrasnih vzglavnikov ... Stanovanje zakoncev Smith je kot iz kataloga, vse jima je neizmerno dragoceno, skoraj nedotakljivo. Na vajah smo se hecali, da so vzglavniki in kavč vredni več tisoč evrov.

In potem gostovanje v veliki čitalnici NUK-a. Pridem na ogled in

ugotovim, da bo potrebno ogromno improvizacije, saj troseda ne moremo spraviti skozi čitalniška vrata. Organizatorje prosim, če nam lahko oni posodijo kakšnega svojega. Na dan predstave me organizatorica povabi v eno od pisarn in mi pokaže kavč v kotu, ki ga nihče ne uporablja. Starinski trosed z lesenim naslonjalom, lepo izrezljanimi detajli, elegantnimi nogicami ... Malce sem skeptična,

saj igralci po kavču skačejo in sedijo na naslonjalu. A do začetka predstave je le še nekaj ur. Prav, si rečem, bomo pa na tem.

Začnemo s predstavo in sprva je vse v redu, potem pa pride prizor, kjer gospod Martin prvič skoči na kavč. Noga popusti in pade v špranjo za praktikabli. Jaz v publikli otrpnem. Igralca se nekako znajdeteta in za silo popravita nogo. Ko na oder prideta še zakonca Smith in

sedeta, zopet popusti noga in cel kavč se prelomi na eno stran. Igralci se pobirajo s tal, hkrati pa govorijo absurдни tekst. Polna čitalnica se glasno krohota, jaz pa lezem pod stol.

Ob koncu predstave direktor NUK-a na hodniku kriči: “To je bil moj original Bidermajer kavč! In oni so ga zlomili!”

Mi pa hitro spakiramo svoje stvari in se pobereмо. •

Pogovor z dramaturgom Rokom Andresom

Tesnobnost, za katero ne vemo imena, vendar jo poznamo od vedno

Prihodnji mesec bodo v Gledališču Koper premierno uprizorili večkrat nagrajeni dramski prvenec britanskega dramatika, scenarista in slikarja Philipa Ridleyja, igro *Disney Razparač* (1991), v kateri se po besedah odgovornega urednika portala Kritika in dramaturga uprizoritve, dr. Roka Andresa, srečujemo z občutji kronične osamljenosti in strahovi, ki jih nosimo v sebi. Uprizoritev, ki nastaja v soprodukciji z novogoriškim gledališčem, podpisuje režiserka Nataša Barbara Gračner, nastopili pa bodo Blaž Popovski, Arna Hadžialjević in Jure Rajšp. Premierna uprizoritev in ponovitve vabijo od 20. do 26. aprila.

MIHA TREFALT

• **Philip Ridley je v intervjuju za gledališki list ljubljanske Drame, v kateri je bila igra *Disney Razparač* sredi devetdesetih let pri nas prvič uprizorjena, med drugim povedal, da gre za igro, ki jo je "težko pravilno zgrabiti". Kaj je hotel s tem reči?**

"Ne le, da je igra težko 'zgrabiti', že sama po sebi je težko ulovljiva. Lovijo jo bralci, lovimo jo gledališki ustvarjalci, saj nam z vsako repliko, situacijo ali novim odnosom vsakokrat odpre nov svet. K temu pripomore tako njena dramaturgija, primerljiva s pisanjem na podlagi asociacij, pa tudi dejstvo, da je Ridley po izobrazbi likovnik in je *Disneyja Razparača* 'sestavljala' tako, kot je oblikoval cikle svojih vizualnih umetnin. Če k temu dodamo še dejstvo, da gre za dramski prvenec, za katere vemo, da so največkrat avtobiografski, da v sebi vedno nosijo veliko osebnostnih potez, spominov, doživetij pa tudi strahov avtorjev, se hitro znajdemo v preobilici tem in motivov, ki bi jih pri uprizorjanju težko zaobjeli. Če smo želeli nekatere momente v besedilu izostriti, smo morali poseči po zgoščevanju, črtanju besedila, s tem pa nekatere manj zanimive ali manj aktualne dele izpustiti."

• **Kje ste torej igro 'zgrabili' vi?**

"*Disney Razparač* je igra z začetka devetdesetih let in danes velja za eno od konstitutivnih besedil nove britanske pisave, poznane pod imenom *In-yer-face-theatre* ali *gledališče u fris*. Poleg Sarah Kane, Marka Revenhilla in Martina Crimpa tudi Ridley velja za začetnika tega vala, ki je, da bi pritegnil občinstvo, v uprizoritve vpletal elemente vulgarnosti, šokantnosti in kontroverznosti. Ni skrivnost, da je Ridley zvesto spremljal ponovitve krstne uprizoritve *Disneyja Razparača* z namenom, da dele besedila, ki so pri občinstvu sprožili največje ogorčenje, razvije in potencira v svojih naslednjih igrah. Ker pa nas danes gledališče le še težko šokira, saj smo na odrih videli tako rekoč že vse, sva se z režiserko Natašo Barbaro Gračner odločila, da *Disneyja Razparača* prikaževa introspektivno. Pri tem naju je vodila misel ameriškega dramatika Kena Urbana, da liki iz *Disneyja Razparača* trpijo zaradi 'boleznih nostalgije' - njegovo 'diagnozo' potrjujejo spomini, zgodbe pa tudi izmišljotine iz otroštva, ki jih drug drugemu pripovedujeta dvojčka, brat in sestra, Presley in Haley -, pa tudi njun priimek Stray, ki v angleškem jeziku pomeni izgubljenega, zablodelega ali osamljenega posameznika. Prav osamljenost, ki je z zaprtji in karantenami v zadnjih dveh letih postala stalnica v naših življenjih, saj smo bili omejeni na samotno bivanje v stanovanjih, predvsem pa so odnosi, ki so se rojevali iz teh situacij, postali izhodišče, iz katerega smo poskušali 'zgrabiti' našo uprizoritev."

• ***Disney Razparač* je, kot pravite, igra o osamljenosti, pa tudi igra o strahu. Presley in Haley ga premagujeta z zatekanjem v izmišljene svetove, v sanje, z zaklepanjem v stanovanje, s tabletami, ki omogočajo pozabo. Zdi se da je njun strah iracionalen, a vendar - za kakšen strah gre?**

"V besedilu najdemo veliko različnih oblik, pojavnosti strahov, eden osrednjih pa je zagotovo strah pred

FOTO: OSEBNI ARHIV

odraščanjem, odraslostjo. Pogojuje in hrani ga neizmerna želja dvojčkov po idealiziranem življenju otroka v varnem zavetju staršev, nekakšna nostalgija po najzgodnejšem obdobju življenja, ki ob natančnem branju besedila vendarle razkriva, da njuno otroštvo ni bilo tako idealno, kot ga slikajo njuni spomini. Presley in Haley nista otroka, sta odrasli osebi, ki se zaradi različnih vzrokov vračata v otroštvo. Njuno ravnanje bi lahko primerjal z našimi bolj žalostnimi dnevi, ko smo nekako negibni, otopeli, ko pa

Beckettovih likov, zato Ridley v besedilu kar nekajkrat zapiše repliko, podobno Beckettovi: 'Črno je. Črn oblak je vse zavil v mrak. Kot da sonce bi ugasnilo.' To nakazuje na katastrofičnost sveta, tudi našega. Nena zadnje živimo z občutkom, da nad nami ni več ničesar, da smo prepuščeni sami sebi. To pa je beckettovsko vzdušje."

• **Devetdeseta leta, v katerih je igra nastala, so sociologi opisovali kot desetletje strahu in s tem *Dis-***

"Naše občutenje sveta je podobno tistemu, ko je s padcem berlinskega zidu in razpadom Sovjetske zveze evropska družba prišla na rob zgodovine, čakajoč na novo poglavje. Zdi se, da tudi danes stojimo na koncu zgodovine in ne vemo povsem dobro, kako naprej."

ROK ANDRES
dramaturg

se zatečemo v prijetnejše, svetlejšje spomine, se za nekaj trenutkov počutimo prijetneje, varneje. Tako kot v Ridleyjevi igri, nam spomine lahko priključijo že dotik, vonj ali okus. Ugriz v čokolado, ki smo jo jedli kot otroci, zbudi emocije ali, kot pravi Haley: 'Če ješ čokolado, pravijo, da imaš ravno take občutke, kot če bi se zaljubil. Ni čudno, da se ljudje radi zaljubijo.'

• **Strah pred odraslostjo je hkrati tudi strah pred zunanjim svetom. Nas Presleyjeva in Haleyjina brezizhodnost sveta med štirimi stenami ne spominja na občutenje, ki ga poznamo iz dramatike absurda?**

"Gre za podobno občutenje, kakršnega poznamo iz Beckettovih iger *Čakajoč Godota*, *Srečni dnevi* ali *Konec igre*, če omenim le najpomembnejše. Presley in Haley ter prišlek Cosmo, ki predstavlja vdor zunanjega sveta v njun mikrosvet, so nekakšni podaljški

nejju Razparaču podelili nekaj zgodovinske verodostojnosti. Zdi se, da so devetdeseta nova dvajseta ...

"Kot vidimo, se leta strahu od devetdesetih do danes sploh niso končala. Ko smo že mislili, da smo po dveh letih opravili z epidemijo, imamo na pragu vojno. Strah je vedno prisoten, vedno v drugačni obliki, od nas pa je odvisno, kako ga sprejemamo in kako hitro se nanj navadimo. Toda, ker me sprašujete po vzporednicah z obdobjem s konca tisočletja, lahko rečem, da je naše občutenje sveta podobno tistemu, ko je s padcem berlinskega zidu in razpadom Sovjetske zveze evropska družba prišla na rob zgodovine, čakajoč na novo poglavje. Zdi se, da tudi danes stojimo na koncu zgodovine in ne vemo povsem dobro, kako naprej."

• **Omenili ste, da vdor zunanjega sveta v intimnega, zaprti svet**

dvojčkov, ki ga sama oplajata s fikcijo o postapokaliptičnem svetu, v katerem sta edina preživela, predstavlja prišlek, zabavljak Cosmo Disney. Kdo je v resnici Cosmo?

"V današnjem pogledu zagotovo eden tistih 'prodajalcev megle', ki ti na spletu povedo, da boš obogatel, če jim zaupaš tisoč evrov in pripelješ še dva prijatelja. Je eden tistih vplivnežev, ki uspešno prodajajo stvari, za katere ljudje trdno verjamejo, da jih potrebujejo, vendar jih dejansko ne. Je zabavljak, ki za denar je žive ščurke, polže, celo kanarčke, se preživlja z nastopaštvom in ima veliko sledilcev, prijateljev in privržencev. Je postaven, vedno urejen, dišeč in čist, seksualno zavrt in ne prenese moških dotikov."

• **Je Cosmo lahko Presleyjeva fantazma?**

"Branje dopušča tudi takšno interpretacijo. Situacija in prostor nista realna, ne besedilo in ne uprizoritev se ne moreta naslanjati ne nekakšno resničnost, zato dogajanje igre ostaja skrivnostno, nenaravno, celo grozljivo. Vsak od likov se sooča in spopada s svojimi strahovi: Haley se boji odraslosti in zunanjega sveta, zato noče zapustiti bivališča, Cosmo se boji človeškega dotika in umazanije, Presley pa se mora dokončno soočiti z največjo moro, v kateri, četudi le za trenutek, pridobi Cosmov obraz, obraz morilca, ki po Londonu z vilami mori otroke. Da, Cosmo je lahko tudi proizvod Presleyjeve domišljije oziroma strahu."

• **V omenjeni mori, o kateri Presley pripoveduje v zaključnem monologu, Presley poljubi Cosma, ker ima na ustnicah okus po čokoladi, se prepusti rokam mladega fanta ... Koliko so strahovi dvojčkov povezani z njuno seksualnostjo, ki je kljub vračanju v otroštvo ne moreta zatajiti?**

"Želimo si, da bi bila ta seksualnost v situaciji nenehno prisotna, tako v odnosu med Presleyjem in Cosmom kot v odnosu Cosma do Haley, saj ga ta neizmerno privlači. Homoerotika, na katero aludira odnos med Presleyjem in Cosmom, je v tem besedilu le še ena od tem, tako ali drugače povezanih z Ridleyjem, ki je v enem od intervjujev rekel, da je bil do svojega 19. leta prepričan, da je edini gej na East Endu. Homoerotika je neločljivi del tega besedila, ena tistih tem, o katerih se v devetdesetih letih ni veliko govorilo in jih je zato poskušalo razrešiti *gledališče u fris*. Teoretiki, ki se ukvarjajo bolj specifično z Ridleyjem, pišejo, da se je *gledališče u fris* prvenstveno ukvarjalo s freudovskim pojmom *das Unheimliche*, srhljivostjo, ki izhaja iz nečesa domačega in poznanega, a vzbuja tesnobo. To je tudi eno od osrednjih občutij *Disneyja Razparača*, tesnoba, za katero ne vemo imena, a jo poznamo od vedno."

• **Omenili ste že, da ste skupaj z režiserko besedilo zgotlili, črtali pa ste tudi četrti lik izvirnika, *Razparača*, nekakšnega pandana Cosmo Disneyju, ki igri skupaj z njim podeli tudi naslov. Zakaj?**

"*Razparač* v dogajanje vstopa kot realen lik, strahovi in grozovitosti z njegovim prihodom dobijo stvarno obliko in podobo. Intimni, predvsem

pa s ključavnicami zavarovani Presleyjev in Haleyjin svet predstavlja varno zatočišče sredi, tako v izvorniku, postapokaliptičnega sveta, v katerem naj bi dvojčka edina preživela. Odločili smo se, da ultimativnega strahu v podobi živega lika ne vpeljemo v dogajanje, zato ostaja na ravni neopipljivega, nekonkretnega.”

• **S črtanjem odpade tudi ključni prizor, v katerem Presley zlomi Cosmu prst in s tem maščuje zlorabljeno sestro ...**

“Omenjeni spopad smo umaknili iz črk, ohranili pa ga bomo v situaciji, saj se mora Presley v trenutku, ko Cosmo zlorabi njegovo sestro, ki mu je najbolj sveta, prišleku tako ali drugače upreti.”

• **Prizor z Razparačem, ki sledi Presleyjevemu zaključnemu monologu, je v celoti nadomestila pesem Alje Tkačev o bolečini brez imena, ki zna preveč in premočno boleti. Zakaj odločitev za takšno intervencijo?**

“Odločitev, da pesem sklence dogajanje, izhaja iz pogovorov o tem, ali lahko Presleyja razumemo kot umetnika, pesnika, ki v samoti svoje sobe govori s svojimi alter egi. Ali je Presley lahko slehernik, ki v času karantene ždi zaprt v sobi in vsakič znova premišlja samega sebe, družinsko anamnezo, svoje življenje in jezik, si v spomin priključuje lepe in manj lepe trenutke, dokler te fantazme ne oživi in postanejo tako prezentne kot naš notranji glas, za katerega se nam zdi, da ga lahko celo slišimo.”

• **Prevod je doživel tudi jezikovno priredbo, še najbolj opazno v replikah Cosma? Je bil prevod po skoraj dveh desetletjih že zastarel?**

“Prevodi Zdravka Duše so nadčasovni. Z načinom govora smo le želeli poudariti razliko med Cosmom in dvojčkoma ter Cosmu z nekoliko nižanim splošno pogovornim, 'reklamarskim' jezikom motivacijskega govornika, ki organizira srečanja za skupine in podjetja, dodati pridih sodobnosti. Ridleyjev izvornik je zelo poetičen, bogat v jeziku in metafori, zato Presley in Haley, ki govorita v jeziku poezije, nista najbolj vsakdanja lika. Prav ta poetičnost nas dviga nad kruto realnost, zato lahko z njo spregovorimo o povsem vsakdanjih pa tudi manj vsakdanjih temah na drugi, višji ravni.”

• **S študijem za uprizoritev ste začeli v miru, nadaljujete ga pod vtisom ruske invazije na Ukrajino. Sta v času študija predstave nasilje in strah, ki ju vsakodnevno spremljamo na televizijskih zaslonih, kakor koli vplivala na koncept uprizoritve?**

“Prve pogovore o uprizoritvi *Disneyja Razparača* je konec lanskega poletja najprej močno zaznamovala epidemija, koncept uprizoritve pa tesnoba kot strah pred boleznijo, občutek omejevanja ali družbena situacija. V zadnjih treh tednih je v naš ustvarjalni proces intenzivno vstopila tragedija v Ukrajini in zdi se, da bo tudi ta močno zaznamovala uprizoritev. Že prvotno načrtan koncept prostora, v katerega so ujeti liki, njihovi medsebojni odnosi in pogovori, ponuja vpogled v ukrajinska zaklonišča in na hodnike kijevske podzemne železnice, kamor so se prebivalci zatekli pred raketnimi napadi. Gledališka umetnost nikoli ni izvzeta iz časa in prostora, v katerem ustvarja, in na takšen ali drugačen način bo nagovarjala tudi rusko-ukrajinsko krizo, ki je prav tako zaznamovala naš ustvarjalni proces, saj se ustvarjalci nehote in nevede močno odzivamo na močne zunanje dražljaje.” •

Ponovitvi dramskih monologov *Morje sten* tudi v aprilu

En dogodek, dva pogleda, dve resnici

Četrta premierna uprizoritev Gledališča Koper v sezoni, *Morje sten*, je uspešno združila dramska monologa dveh avtorjev, britanskega dramatika Simona Stephensa ter pisatelja in režiserja Gorana Vojnoviča, ki je na željo režiserja uprizoritve Borisa Cavazze prvemu napisal nadaljevanje oziroma zagovor. Ponovitvi monologov s skupnim osiščem, dogodkom, ki spremeni počitniško življenje angleške družine na francoski obali, v katerih nastopata igralca Francesco Borchia in Aleš Valič, bosta na sporedu še 19. in 21. aprila v mali dvorani Gledališča Koper.

MIHA TREFALT

Dva pogleda na isti dogodek pred gledalcem razgrneta Francesco Borchia in Aleš Valič.

Danes radi pozabljamo, kako zelo so naši pogledi na svet izkrivljeni in kako zelo je naše razumevanje drugega omejeno. Percepcija realnosti (naj gre le za kratko sosledje trenutkov ali daljše dogajanje) je za vsakogar drugačna, še toliko bolj takrat, ko o njej spregovorimo s časovno odmaknjenosti. Zato je vredno opomniti, da vselej obstaja drug pogled, da obstaja tudi drugačno videnje stvari, še posebno tistih najbolj tragičnih, ki v nas lahko sprožajo sočutje, spodbujajo agresivnost ali nas celo zazibljejo v brezbriznost.

Pogled drugega je tudi izhodišče za dramski monolog **Gorana Vojnoviča** *Morje sten*, nekakšno nadaljevanje ali zagovor monodrame britanskega dramatika **Simona Stephensa** *Stena v morju*, ki so jo v Gledališču Koper s **Francescom Borchijem** v slovenskem in italijanskem

jeziku premierno uprizorili na lanskem Primorskem poletnem festivalu. Monolog je Stephens napisal poleti leta 2008 po naročilu londonskega gledališča Bush Theatre (zaradi škode, ki jo je gledališče tisto pomlad imelo zaradi meteornih voda, je tedanje umetniško vodstvo zaprosilo štiri najvidnejše britanske dramatik za štiri monodramske besedila, ki bi jih igralci lahko odigrali le pri 'delovni' luči na izpraznjenem odru), v njem pa opisal spomine, ki jih podoživlja protagonist, fotograf, mož in oče Aleks; ta z mozaikom fragmentov iz svojega življenja pripoveduje o srečnem odnosu z ženo in hčerko, počitnicah na južni francoski obali pri tastu Arthurju, nekdanjem vojaškem uslužbencu, s katerim je rad spregovoril o vsem, od tenisa do obstoja Boga pa tudi o tragediji, ki je usodno zaznamovala družino, tudi brez krivde krivega Arthurja.

Prav Arthurjev pogled, pogled drugega torej, na družinsko nesrečo in vzroke zanjo pa tudi na odnose med člani družine, ki morda le niso bili takšni, kot jih je poskušal prikazati zet, je predmet Vojnovičevega dramskega monologa *Morje sten*, ki daje naslov uprizoritvi ter ga je pisatelj, filmski režiser in scenarist Goran Vojnovič napisal na željo **Borisa Cavazze**, ki je, ko je režiral Stephensov monolog, začutil, da bi rad stopil na oder in podal svoj odgovor na izvorno zgodbo.

Oba dramska monologa, Stephensonova *Stena v morju* v interpretaciji Francesca Borchija in Vojnovičev *Morje sten* v interpretaciji **Aleša Valiča** (ki je v vlogi Arthurja zamenjal Borisa Cavazzo), sta zrcalni sliki istega dogodka, dva pogleda in dve resnici, predvsem pa, kot je bilo slišati na sobotni premieri in prvi ponovitvi, boleč, toda navdušujoč večer za gledališke sladokusce. •

NA KRATKO

Blaž Popovski: “Z Napoleonom bi igral šah.”

Dramski igralec Blaž Popovski koprskemu gledališkemu odru ostaja zvest - najprej kot ljubiteljski igralec, nato kot profesionalc - že več kot desetletje, v katerem ga bomo pomnili predvsem po glavni vlogi v predstavi *Jugoslavija, moja dežela*.

• **Katero knjigo imate na nočni omarici?**
“Zbirko romanov Iva Andrića.”

• **Zadnji film, ki vas je navdušil?**
“*In & Off Itself*. Filmu ne želim delati krivice s tem, da bi ga poskusil razložiti. Ne bi mi uspelo. To je nekaj, kar je treba doživeti.”

• **Katero od koprskih znamenitosti bi najprej predstavili tujcu?**
“Kot Izolan bi ga poslal na Titov trg in na zvonik.”

• **S katero od znanih (zgodovinskih) osebnosti bi preživeli večer?**
“Z Napoleonom bi igral šah.”

• **Tragedija, komedija ali drama?**
“Ne delam razlik. Vse tri so del naših življenj. Sprejemem, kar dobim.”

• **Uprizoritev Gledališča Koper,**

ki se vam je najbolj vtisnila v spomin?

“Bärfussov *Test* v režiji Nenni Delmestre se mi je zelo vtisnil v spomin.”

• **Česa se najbolj bojite, preden se dvigne zavesa?**

“Včasih sem se bal, da bom pozabil besedilo, danes pa verjamem vase in v to, da sem pripravljen na predstavo. Adrenalin pa bo pred začetkom vedno prisoten.”

• **S katerimi tremi vrlinami se lahko pohvalite pri delu?**

“Z vztrajnostjo, marljivostjo in sočutnostjo.”

• **Vsaj ena slabost, ki si jo upate priznati ...**

“Včasih sem preveč naiven.”

• **Pri delu vas navdihuje ...**

“Pot. Nikoli namreč ne vem, po kakšni poti me bo zapeljal študij predstave.”

• **Na kaj ste v Gledališču Koper ponosni?**

Blaž Popovski

“Na vse zaposlene.”

• **Kaj vas v tem trenutku zaposluje v gledališču?**

“Študij za uprizoritev Ridleyjevega *Disneyja Razparača*.”

• **Če bi lahko “definicijo” umetnosti zapisali v enem stavku, bi se ta glasil ...**

“Umetnost je zavedanje trenutka. Privoščiti si ga.”

• **Če bi si morali najti drugo delo, s čim bi se preživljali?**

“Ne bi zamenjal. Nikoli!” •

FOTO: SNG NOVA GORICA/CLUB ZAGON

Premiera avtorskega projekta *Bolezen duše* je sredi februarja v SNG Nova Gorica požela dolg in bučen aplavz gledalcev. V intimnem in poetičnem dialogu sta besedilo *Bolezen smrt* Marguerite Duras ter Ribič in njegova duša Oscarja Wilda interpretirala igralka Helena Peršuh in Gorazd Jakomini. Posebno noto pa je celoti dodal godalni kvartet, v katerem so muzicirali Mojca Batič, Matija Udovič, Barbara Grahor Volk in Petra Tavčar. Poleg glasbe v živo je uprizoritev spremljala video projekcija v črno-beli tehniki Neli Maraž. Besedilo drame o nezmožnosti ljubiti sta pripravili režiserka Yulia Roschina in Ana Kržišnik Blažica, dramaturginja SNG Nova Gorica.

Umetniški vodja SNG Marko Bratuš ter dramaturginja in vodja Mladega odra AMO Tereza Gregorič sta se z režiserjem Mladenom Alexijevim fotografirala pred premiero njegove predstave v osrednji državni kulturni ustanovi National Palace of Culture Park v Sofiji. Bolgarija je bila zadnja postaja obsežnega potovanja po južnem Balkanu, na katerem sta sklepala poslovna sodelovanja z mladinskimi gledališči različnih balkanskih držav. Pot ju je peljala iz Makedonije, v Črno Goro in na Kosovo. Pred tem pa sta vzpostavila poslovne stike z gledališči na Hrvaškem, Srbiji ter Bosni in Hercegovini. Sodelovanja se bodo osredotočala predvsem na gledališke projekte GO 2025! - Evropske prestolnice kulture Nova Gorica - Gorica.

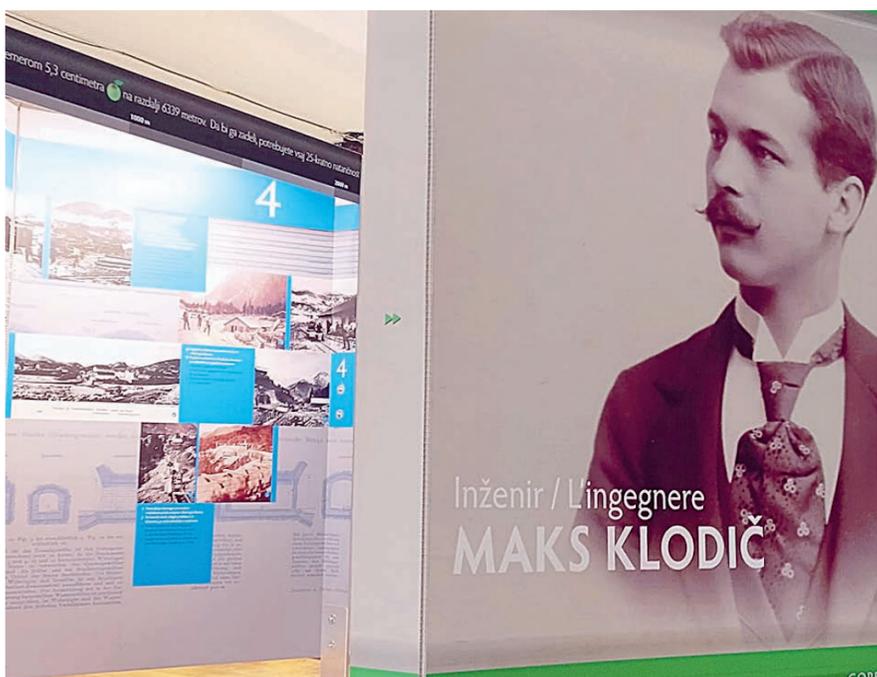

FOTO: SSG

Razstava Gorenjskega muzeja *Inženir Maks Klodič - Ustvarjalec novih poti* gostuje v Trstu na pobudo Zveze slovenskih kulturnih društev in bo na ogled do konca aprila, od torika do petka od 10. do 15. ure in v času predstav ter drugih dogodkov SSG. Gradbeni inženir, sin pesnika Antona "viteza Sabladoskega" (iz Hlodiča v Benečiji) se je rodil leta 1875 v Trstu. Po diplomi na dunajski Tehniški visoki šoli se je posvetil gradnji železniških prog. Še najbolj je pomemben njegov doprinos k izgradnji bohinske železniške proge, ki je povezovala Jesenice s Trstom in je bila del daljše železniške proge Praga-Trst.

FOTO: SSG

Kaj se skriva za stereotipi o odnosu Moliéra do žensk? Marsikatero vprašanje je dobilo odgovor na zanimivem pogovoru, s katerim je SSG počastilo hkrati Dan žena, obletnico ustanovitve Dramatičnega društva in štiristoletnico rojstva Jean-Baptista Poquelina. Diana Koloini je namreč predstavila vsebino knjige *Slabo poznate naših src tančine*, ki raziskuje osrednje motive ženskega vprašanja v ženskih likih Molièrovih mojstrov. Pogovor z avtorico je vodila radijska urednica Neva Zajc, odlomke iz komedij pa sta podali igralki Tina Gunzek in Nikla Petruška Panizon.

FOTO: TOMAZ PRIMOŽIČ/FPA

Letošnja novost v Gledališču Koper so tudi pogovorni šovi pod skupnim naslovom *Nad obalo se jasni*, ki jih pripravlja ter povezuje urednik in novinar Tomaž Perovič (OBALApus). Gostje februarskega pogovora so bili Damir Skomina, Aljoša Bertok in Mitja Margon, zbranim se je pridružil še dramski igralec Luka Cimprič, ki je goste in občinstvo nasmejal z gledališkimi, filmskimi, kot nekdanji dijak športne gimnazije in nogometni navdušenec pa tudi s športnimi anekdotami.

FOTO: STUDIO KOFOL

Pod skupnim naslovom *Morje sten* sta v soboto v mali dvorani Gledališča Koper premierno zaživela dramski monolog britanskega dramatika Simona Stephensa *Stena v morju*, ki je festivalsko premiero doživel na lanskem Primorskem poletnem festivalu, in odgovor nanj, ki ga je na predlog režiserja Borisa Cavazze napisal Goran Vojnovič. Oba dramska monologa sta zrcalni sliki istega dogodka, kakor ju vidita Aleks in njegov zet, ki sta ju upodobila Francesco Borchii in Aleš Valič (na fotografiji s sobotne premiere).

Tantadruj je skupna mesečna čezmejna priloga treh primorskih profesionalnih gledališč. V času gledališke sezone izhaja vsako tretjo sredo v mesecu in sicer hkrati v Primorskih novicah in Primorskem dnevniku.

Izdajatelj: Primorske novice, d.o.o. Koper, s.r.l. Capodistria Ulica Osvobodilne fronte 12, 6000 Koper Primorski dnevnik Ulica Montecchi 6, Trst

UREDNIKA IN REDAKTORICA: Maja Pertič Gombač
SOUSTVARJALCI: Miha Trefalt (Gledališče Koper), Ana Kržišnik Blažica, Martina Mrhar in Metka Sulič (Slovensko narodno gledališče Nova Gorica) ter Rossana Paliaga (Slovensko stalno gledališče Trst)

ELEKTRONSKI NASLOV: kultura@primorske.si
SKUPNA TISKANA NAKLADA: 28.000 izvodov.